

30.4.2025

EOAK/587/2024

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Riitta Burrell

VIRANOMAISTEN MENETTELY POTILAAN KUOLEMAN YHTEYDESSÄ

Tiivistelmä

Apulaisoikeusasiamies (AOA) Maija Sakslinin käsityksen mukaan poliisi ei menettänyt asianmukaisesti, kun se jätti ilmoittamatta kantelijalle tämän isän menehtymisestä. AOA:n mukaan myös sairaalalla oli asiassa toimimisvelvollisuus. AOA korosti, että vainajan ja hänen omaistensa kunnioittaminen sekä se, että kuolemaan liittyy merkittäviä oikeusvaikutuksia ja taloudellisia seurauksia, edellyttää huolellisuutta sen varmistamisessa, että kuolemasta ilmoitetaan asianmukaisesti ja viipymättä.

Kantelijan isä menehtyi äkillisesti Porin Satasairaalan päivystyksessä. Sairaalasta ilmoitettiin kuolemasta poliisille seitsemän päivää kuoleman jälkeen. Viipeen vuoksi poliisi oletti, että kuolemasta oli ilmoitettu omaisille, mutta poliisi ei varmistanut asiaa. Kantelija sai tiedon isänsä kuolemasta ulkopuoliselta taholta, kun kuolemasta oli kulunut yli kuukausi.

AOA katsoi, että poliisin menettely ei ollut asianmukaista. Poliisin olisi tullut huolehtia omaiselle ilmoittamisesta, kun kuolemansyyn selvittäminen asiassa oli poliisin vastuulla. Poliisin olisi tullut joko varmistaa, että sairaalasta oli ilmoitettu omaiselle, tai huolehtia ilmoittamisesta itse.

AOA katsoi, että myös sairaalalla oli toimimisvelvollisuus. Kuolemansyyn selvittämisen lainsäädännössä säädetään viivytyksettömyyden vaatimuksesta eräissä kuolemantapaukseen liittyvissä menettelyissä. Tämä vaatimus huomioon ottaen AOA piti ilmoittamisessa tapahtunutta viivettä kohtuuttoman pitkänä. AOA:n mukaan poliisille tehdyn ilmoituksen viivästymisen vuoksi sairaalalla oli erityinen vastuu selvittää, oliko vainajalla omaisia, joille kuolemantapauksesta pitäisi ilmoittaa, ja huolehtia ilmoittamisesta.

Satakunnan hyvinvointialue ja asiassa selvityksensä antaneet Satasairaalan työntekijät esittivät pahoittelunsa kantelijalle. Hyvinvointialue ilmoitti lisäksi ryhtyneensä korjaaviin toimenpiteisiin kantelun johdosta. Sen vuoksi AOA piti riittävänä saattaa käsityksensä menettelyn virheellisyydestä hyvinvointialueen tietoon.

Sairaalan poliisille tekemässä ilmoituksessa tapahtuneen viipeen vuoksi AOA piti ymmärrettävänä poliisin oletusta siitä, että sairaalasta oli jo ilmoitettu omaiselle. AOA piti myönteisenä, että poliisi totesi asiassa antamassaan lausunnossa, että jatkossa poliisin tulisi varmistua yhteistyössä sairaalan kanssa siitä, että kuolemasta on ilmoitettu lähiomaisille, ja tehdä tästä kirjaus tutkintailmoitukseen. Näillä perusteilla AOA piti riittävänä saattaa käsityksensä Lounais-Suomen poliisilaitoksen tietoon.

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Porin Satasairaalan ja Porin poliisin menettelyä asiassa, joka koskee kantelijan isän kuolemasta ilmoittamista. Kantelukirjoituksen mukaan kantelija sai kuulla isänsä [pvm] tapahtuneesta kuolemasta vasta [pvm] isän vuokra-asunnon isännöitsijältä, kun isännöitsijä soitti kantelijalle tiedustellakseen, mitä isän asunnolle tehdään. Tuolloin vainajaa oli säilytetty sairaalan kylmiössä yli kuukauden. Kantelijan mukaan hän ei ollut saanut ilmoitusta isänsä kuolemasta Satasairaalasta eikä Porin poliisilta.

Kantelija kertoi olevansa isänsä ainoa elossa oleva lähiomainen.

Lisäksi kantelija arvosteli Satakunnan löytötavaratoimistoa siitä, että se kieltäytyi luovuttamasta kantelijan isän tavaroita kantelijalle sen vuoksi, että kantelijalla ei ollut esittää löytötavaratoimistolle kantelukirjoituksessa tarkemmin eriteltyjä asiakirjoja.

2 SELVITYS

2.1 Yleistä

Kantelun johdosta hankittiin selvitys ja lausunto Satakunnan hyvinvointialueelta ja Lounais-Suomen poliisilaitokselta.

Käytettävissäni ovat myös olleet [pvm] päivätty kuolemansyyn tutkintailmoitus, samana päivänä päivätty kuolemansyyn tutkinnan päätös ja 22.2.2024 päivätty Poliisihallituksen ohje ”Poliisitutkinta kuoleman johdosta” (POL-2023-144489).

2.2 Satakunnan hyvinvointialueen selvitys ja lausunto

Satakunnan hyvinvointialueen vastuualuejohtaja Katriina Peltomaan 15.3.2024 allekirjoittaman lausunnon mukaan kantelijan isä tuotiin yhteispäivystykseen [pvm], jonka jälkeen hän oli menehtynyt päivystyksessä. Kantelijan isän potilastietojärjestelmässä ei ollut henkilötietojen kohdalla merkittynä lähiomaistietoja. Henkilökunta oli tiedustellut lähiomaisten yhteystietoja, mutta kantelijan isä oli ilmoittanut, ettei ole ketään kenelle tulisi ilmoittaa hänen tilanteestaan.

Tuona ajankohtana päivystyksen hoitohenkilöstöllä ja osastonsihteereillä ei ollut oikeuksia digi- ja väestötietoviraston tietoihin, joista saadaan mahdollisten lähiomaisten tiedot, mikäli potilastietojärjestelmän omaistiedot ovat puutteelliset. Tämän erittäin valitettavan tapahtuman jälkeen päivystyksen osastonsihteereille on pyydetty nämä tunnuksat. Henkilökuntaa on ohjeistettu olemaan aina yhteydessä sosiaalityöntekijään, mikäli vainajalle ei ole lähiomaisia. Jatkossa vainajan omaistiedot tulee aina selvittää ja viesti vainajan omaisille tulee aina välittää sosiaali- ja terveydenhuollon toimesta.

Valitettavaa myös on, että kantelijan isän henkilökohtaiset tavarat oli laitettu päivystyksen säilytystilaan, josta tavarat ohjautuvat tietyn ajan välein sopimuksen alaiseen löytötavaratoimistoon. Tapahtuman jälkeen hyvinvointialueella on laadittu uusi toimintatapa vainajien henkilökohtaisten tavaroiden säilytyksen suhteen. Jatkossa vainajien tavaroille on merkittynä oma tila, jossa niitä säilytetään nimikoituna, kunnes omaiset ovat ne noutaneet.

Vastuualuejohtaja Peltomaa esittää hyvinvointialueen pahoittelut omaiselle aiheutuneesta ikävästä tilanteesta ja haluaa kiittää siitä, että hyvinvointialue on voinut kehittää ja parantaa toimintaansa palautteen ansiosta, jotta vastaavaa ei enää tapahdu.

- - - erikoistuva lääkäri toteaa 7.2.2023 päivätyssä selvityksessään olennaisin osin, että potilastietoihin ei ollut merkitty lähiomaista eikä yhteyshenkilöitä, joten lääkäri ei voinut päivystyksestä ilmoittaa kantelijan isän kuolemasta kenellekään. Myöhemmin lääkäri laati vainajasta lähetteen oikeuslääketieteelliseen kuolemansyynselvitykseen sekä teki ilmoituksen kuolemasta väestötietojärjestelmään.

Lääkäri pahoittelee syvästi kantelijan isän kuoleman ja sen jälkeisten tapahtumien omaisille aiheuttamaa tuskaa ja surua.

Sairaanhoitajat A ja B kertovat 23.2.2023 päivätyssä selvityksessään, että kantelijan isä oli Satasairaalan yhteispäivystykseen tullessaan asiallinen ja orientoitunut. Kantelijan isällä ei ollut potilastietojärjestelmässä omaistiedoissa ketään merkittynä, mistä sairaanhoitajat A ja B kertoivat keskustelleensa kantelijan isän kanssa hänen ollessaan vielä täysin asiallinen ja orientoitunut. Selvityksen mukaan kantelijan isä sanoi selkeästi, että ei ole ketään kenelle hän haluaisi ilmoitettavan asiasta, eikä tuonut tässä esiin lähiomaisiaan. Sairaanhoitajat kertoivat toimineensa tilanteessa edellä mainittujen tietojen ja olemassa olevien toimintatapojen mukaisesti.

Myös sairaanhoitajat A ja B halusivat esittää omaisille osanotot läheisensä kuolemasta ja pahoittelut ikävään tilanteeseen liittyvistä kuormittavista tekijöistä.

2.3 Lounais-Suomen poliisilaitoksen selvitys ja lausunto

Lounais-Suomen poliisilaitoksen 29.8.2024 päivätyssä lausunnossa todetaan olennaisin osin seuraavaa.

Poliisiasiaain tietojärjestelmän (Patja) tietojen mukaan Lounais-Suomen poliisilaitokselle on kirjattu asiasta ilmoitus kuolemansyyn tutkinnasta [nro].

Laissa tai valtioneuvoston asetuksessa kuolemansyyn selvittämisestä ei erikseen ole säädetty siitä, kuka on velvollinen ilmoittamaan kuolemasta vainajan omaisille.

Lounais-Suomen poliisilaitoksen käsityksen mukaan sairaaloiden omien sisäisten ohjekäytäntöjen mukaisesti sairaala ilmoittaa potilaan kuolemasta mahdollisimman pian lähiomaiselle/yhteyshenkilölle, elleivät he ole läsnä kuolinhetkellä.

Jos kuoleman epäillä on olleen seurausta hoito- tai tutkimustoimenpiteestä tai lääkäri muutoin katsoo sen kuuluvan oikeustieteellisen kuolemansyyn selvittämisen piiriin, tulee lääkärin ilmoittaa tapahtumasta poliisille.

Kantelijan isä on kuollut [pvm] Porin Satasairaalassa. Poliisi on vastaanottanut [pvm] Satasairaalasta lääkärin ilmoituksen kuolemasta ja pyytänyt oikeuslääketieteellistä ruumiinavausta. Ilmoitus poliisille on siten tehty seitsemän päivää kuoleman jälkeen. Poliisilla on siten ollut syytä olettaa, että kuolemasta on ilmoitettu omaisille. Potilas on myös siirretty saattohoitoon aiemmin, joten kuolema ei sinänsä ole tullut yllätyksenä sairaalalle.

Poliisihallituksen ohjeen mukaan POL-2023-144489 oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen piiriin kuuluvissa tapauksissa poliisin tulee ilmoittaa kuolemasta viipymättä ja poliisin tulee varmistaa, että tieto kuolemasta on mennyt riittävässä laajuudessa vainajan lähiomaiselle tai muulle hänen läheiselleen, ellei kuolemasta ole jo muulla tavoin ilmoitettu.

Asiaa hoitavalla poliisilla ei ole ollut tiedossa, että kuolemasta ei ollut ilmoitettu omaisille. Jatkossa poliisin kuitenkin tulisi varmistua yhteistyössä sairaalan kanssa siitä, että kuolemasta on ilmoitettu lähiomaisille ja tehdä tästä kirjaus tutkintailmoitukseen.

Lausuntoon liitettyssä rikosylikonstaapelin 19.7.2024 allekirjoittamassa selvityksessä todetaan olennaisin osin seuraavaa.

Kuolemasta ilmoittaminen on tässä tilanteessa ollut yksinomaan sairaalan vastuulla. Kuolemansyyn selvitystavalla ei ole merkitystä siihen, kuka kuolemasta ilmoittaa, koska kuolinsyyn selvitystavan valinta voi kestää jossain tapauksissa useita vuorokausia. Merkityksellistä on se, missä kuolema tapahtuu. Tässäkin tilanteessa kuolema oli tapahtunut jo viikkoa aiemmin ennen kuin sairaalasta on tullut ilmoitusta poliisille. Mikäli kuolema tapahtuu sairaalassa tai muussa terveydenhuollon toimipisteessä, on terveydenhuollon henkilöstön velvollisuus ilmoittaa tapahtuneesta omaisille.

Poliisilla ei ole kuitenkaan estettä tehdä ilmoitusta omaisille, mikäli terveydenhuollon ammattihenkilöt tätä erikseen poliisilta pyytävät. Tällaista pyyntöä ei ole tässä tapauksessa poliisille tullut.

Poliisi on suorittanut kuolemansyyn tutkinnan lakiin perustuen sekä voimassa olevan ohjeistuksen ja käytäntöjen mukaisesti, eikä poliisin menettelyssä ole toimittu miltään osin lain tai ohjeiden vastaisesti.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusasiamiehen toimivalta ja tutkinnan rajaus

Perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan oikeusasiamies ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aihetta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Asiassa hankitaan oikeusasiamiehen tarpeelliseksi katsoma selvitys.

Oikeusasiamies voi lain mukaan tutkia vain viranomaisten, virkamiesten ja muiden julkista tehtävää hoitavien menettelyä. Hänellä ei ole oikeutta tutkia yksityishenkilöiden, yksityisten yritysten eikä yksityisten yhdistysten menettelyä.

Kantelukirjoituksessa tarkoitettu löytötavaratoimisto on kommandiittiyhtiö, toisin sanoen yksityinen yritys, joka on perustettu löytötavaralaisissa tarkoitettuja laitoslöytöjä varten. Kyse ei ole perustuslain 109 §:ssä tarkoitettusta julkisesta tehtävästä, jota oikeusasiamies olisi toimivaltainen valvomaan. Löytötavaralain 25 §:n mukaan aluehallintovirasto valvoo löytötavaratoimistojen toimintaa.

3.2 Oikeudellinen arviointi

3.2.1 Kuolemansyyn selvittämistä koskeva sääntely

Kuolemasta ilmoittamista koskevat säännökset sisältyvät kuolemansyyn selvittämisestä annettuun lakiin (459/1973) ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen (948/1973). Niihin ei kuitenkaan ole otettu nimenomaista säännöstä velvollisuudesta ilmoittaa kuolemantapauksesta vainajan omaisille tai muille läheisille.

Mainitut säädökset ovat muutoinkin puutteellisia ja vanhentuneita. Sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivuilla 19.12.2018 julkaistun tiedotteen mukaan kuolemansyyn selvittämisen lainsäädäntö on tarkoitus uudistaa kokonaisuudessaan. Olen kiirehtinyt ministeriötä lainvalmistelun loppuun saattamiseksi muun ohella 28.12.2020 antamassani ratkaisussa EOAK/1999/2019. Ratkaisu on julkaistu oikeusasiamiehen verkkosivuilla www.oikeusasiamies.fi.

3.2.2 Poliisin menettely

Poliisihallituksen ohjeessa ”Poliisitutkinta kuoleman johdosta” todetaan, että oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen piiriin kuuluvissa tapauksissa poliisin tulee ilmoittaa kuolemasta viipymättä ja poliisin tulee varmistaa, että tieto kuolemasta on mennyt riittävässä laajuudessa vainajan lähiomaiselle tai muulle hänen läheiselleen, ellei kuolemasta ole jo muulla tavoin ilmoitettu.

Ohje on annettu 22.2.2024, ja sen voimassaoloaika on 1.3.2024–28.2.2029.

Ohje ei ollut voimassa kantelukirjoituksessa tarkoitettuna ajankohtana. Vainajan omaisille ilmoittaminen on perustunut vakiintuneeseen poliisikäytäntöön.

Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja totesi vuonna 2010 antamassaan ratkaisussa dnro 1732/4/09, että ihmisarvon kunnioittamisen kannalta on tärkeää, että omaiset saavat viipymättä tiedon läheisensä kuolemantapauksesta. Asianmukaiseen kuolemansyyn selvittämismenettelyyn kuuluu ilman nimenomaista lain säännöstäkin, että poliisi pyrkii selvittämään vainajan omaiset ja ilmoittamaan heille kuolemantapauksesta. Apulaisoikeusasiamies Pajuojan ratkaisu on julkaistu oikeusasiamiehen verkkosivuilla www.oikeusasiamies.fi.

Myös oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on vuonna 2021 antamassaan päätöksessä asiassa EOAK/140/2021 todennut, että vakiintuneen käytännön mukaan poliisi ilmoittaa kuolemasta vainajan lähiomaiselle oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen piiriin kuuluvissa tapauksissa.

Ylimpänä laillisuusvalvojana oikeusasiamies on edellä kuvatusti ohjannut poliisin menettelyä kuolemantapauksen ilmoittamisessa jo vuonna 2010 ja uudelleen vuonna 2021. Käsitykseni on, että poliisin olisi tullut huolehtia omaiselle ilmoittamisesta, kun kuolemansyyn selvittäminen oli poliisin vastuulla. Katson, että poliisi ei menetellyt asianmukaisesti olettaessaan, että sairaalasta oli ilmoitettu kuolemantapauksesta vainajan omaiselle. En voi pitää poliisin menettelyä hyväksyttävänä. Poliisin olisi tullut varmistaa, oliko sairaalasta ilmoitettu kuolemasta vainajan omaiselle tai huolehtia ilmoittamisesta itse.

Kun poliisille ilmoittamiseen oli kulunut pitkäaikoinen aika, pidän kuitenkin ymmärrettävänä, että poliisi oletti, että kuolemasta oli jo ilmoitettu omaiselle. Pidän myönteisenä sitä, että poliisi minulle antamassaan lausunnossa toteaa, että jatkossa poliisin tulisi varmistua yhteistyössä sairaalan kanssa siitä, että kuolemasta on ilmoitettu lähiomaisille ja tehdä tästä kirjaus tutkintailmoitukseen. Näillä perusteilla pidän riittävänä, että saatan käsitykseni Lounais-Suomen Poliisilaitoksen tietoon.

3.2.3 Sairaalan menettely

Katson, että myös Satasairaalalla oli toimimisvelvollisuus. Perustelen näkemykseni seuraavasti.

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain 1 §:n 1 momentti sisältää yleisen kuolemasta ilmoittamista koskevan säännöksen. Sen mukaan kuolemasta on viipymättä ilmoitettava lääkärille tai poliisille.

Lain 7 §:n 1 momentin mukaan kuolemansyyn selvittämiseksi on poliisin suoritettava tutkinta,

- 1) kun kuoleman ei tiedetä johtuneen sairaudesta tai kun vainaja ei viimeisen sairautensa aikana ole ollut lääkärin hoidossa;
- 2) kun kuoleman on aiheuttanut rikos, tapaturma, itsemurha, myrkytys, ammattitauti tai hoitotoimenpide tahi kun on aihetta epäillä kuoleman johtuneen jostakin sellaisesta syystä; tai
- 3) kun kuolema muuten on tapahtunut yllättävästi.

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n mukaan kuolemasta on viipymättä ilmoitettava ensisijaisesti sille lääkärille, jonka hoidossa kuollut henkilö viimeisen sairautensa aikana oli, tai kuolinpaikan terveyskeskuksen lääkärille taikka poliisille. Asetuksen 7 §:ssä säädetään, että mikäli poliisi esimerkiksi 1 §:ssä tarkoitetulla tavalla tietoonsa tulleen kuoleman osalta katsoo, että siinä on ilmennyt kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettuja seikkoja, on poliisin ryhdyttävä oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen.

Kuten asiassa saadusta selvityksestä käy ilmi, kantelijan isä kuoli [pvm]. Poliisi vastaanotti lääkärin ilmoituksen kuolemasta ja pyynnön oikeuslääketieteellisestä ruumiinavauksesta [pvm]. Pidän ilmoittamisessa tapahtunutta viivettä [7 päivää] kohtuuttoman pitkänä ottaen huomioon kuolemansyyn selvittämisestä annetussa laissa ja asetuksessa säädetty viivytyksettömyyden vaatimus.

Jos ilmoitus poliisille olisi tehty viipymättä kuoleman jälkeen, pidän todennäköisenä, että poliisi olisi vakiintuneen käytännön mukaisesti selvittänyt tiedot vainajan omaisista ja ilmoittanut kuolemasta omaiselle.

Katson että poliisille tehdyn ilmoituksen viivästymisen vuoksi Satasairaалalla oli ollut erityinen vastuu selvittää, oliko vainajalla potilastietojärjestelmään kirjatusta tiedoista ja hänen kertomastaan riippumatta omaisia, joille kuolemantapauksesta pitäisi ilmoittaa ja huolehtia ilmoittamisesta.

Satakunnan hyvinvointialue ja asiassa selvityksensä antaneet Satasairaalan työntekijät ovat esittäneet pahoittelunsa kantelijalle. Hyvinvointialue on lisäksi lausunnossaan ilmoittanut ryhtyneensä korjaaviin toimenpiteisiin kantelun johdosta.

Koska työntekijät ovat pahoitelleet menettelyään ja sairaala on ilmoittanut korjaavista toimenpiteistään, pidän riittävänä, että saatan käsitykseni menettelyn virheellisyydestä Satakunnan hyvinvointialueen tietoon.

Korostan, että vainajan ja hänen omaistensa kunnioittaminen sekä se, että kuolemaan liittyy merkittäviä oikeusvaikutuksia ja taloudellisia seurauksia, edellyttää huolellisuutta sen varmistamisessa, että kuolemasta ilmoitetaan asianmukaisesti ja viipymättä.

3.3 Oma aloite

Olen laillisuusvalvonnassa saamieni tietojen ja julkisuudessa esillä olleiden tietojen perusteella aiemmin ottanut eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteestani tutkittavaksi vainajien käsittelyyn, kuljettamiseen ja säilyttämiseen liittyvät menettelyt. Oma aloite on vireillä asianumerolla EOAK/2342/2024. Ratkaisuni asiassa julkaistaan aikanaan oikeusasiamiehen verkkosivuilla.

3.4 Lopuksi

Esitän osanottoni kantelijalle.

Pahoittelen tämän vastaukseni viipymistä.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.2.2 ja 3.2.3 esittämäni käsitykset Lounais-Suomen poliisilaitoksen ja Satakunnan hyvinvointialueen tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän niille jäljennöksen tästä päätöksestäni.